

2. Пилипенко Є. В. Перешкоджання діяльності у кримінальному праві України : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Сєверодонецьк, 2018. 228 с.

3. Гацелюк В. О. Перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України: аналіз дотримання принципів криміналізації / В. О. Гацелюк // Наше право. - 2017. - № 3. - С. 57-66.

4. Висновок Головного науково-експертного управління 17.10.2016: Проект Закону про Вищу раду правосуддя № 5180 від 23.09.2016. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=5180&skl=9

5. Куц А. За невиконання вимог держаудитслужби – до трьох років обмеження волі: несподівано, але реально. <https://ti-ukraine.org/news/za-nevykonannya-vymog-derzhauditshluzhby-do-troh-rokiv-obmezheniya-voli-nespodivano-ale-realno/>

Ботнаренко Ірина Анатоліївна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ФОРМА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 126-1 КК УКРАЇНИ

В умовах сьогодення психологічне насильство як форма домашнього насильства цікавить вчених переважно з кримінально-правового аспекту – як форма об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України. У цій площині аналізу зазначеного терміну присвячено наукові розвідки О.О. Біловола, О.О. Дудорова, К.П. Задої, М.І. Хавронюка, С.В. Якімової. Наукові позиції щодо розуміння змісту і природи психологічного насильства є сутнісно наповненими і разом з тим змістовно різними.

У загальному значенні, психологічне насильство інтерпретується як вплив на психіку людини, шляхом морального тиску, залякування, жорсткого поводження, знецінення, погроз, зневаги з метою подавлення в особі волі до опору й захисту власних прав та інтересів (О.О. Франчук, Л.В. Левицька); як форма примусу та підкорення з метою завоювання, збереження, панування власних прав (А.П. Малішевська, В.В. Хмелько, Н.М. Хмелько); як соціально-психологічний вплив, який навмисно змушує іншу людину чи групу

людей до дій чи поведінки, які не входили у їхні наміри, який порушує психологічні межі особистості чи соціальної групи та який здійснюється без їхньої згоди і без забезпечення соціальної і психологічної безпеки індивіда, а також усіх його законних прав, що призводить до соціальної, психологічної, фізичної чи матеріальної шкоди (Є. Волков).

Відповідно до ст. 1 Закону України від 7 грудня 2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству», психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [1].

З закріпленого в законі визначення слідує, що психологічне насильство є формою впливу на емоції, відчуття чи психіку особи вербальним шляхом. Такими вербальними засобами є усна або письмова мова, і вона включає: 1) словесні образи; 2) погрози; 3) приниження; 4) переслідування; 5) залякування; 6) діяння щодо обмеження волевиявлення особи; 7) контроль у репродуктивній сфері.

Як умисну поведінку, яка призводить до важкого порушення психічної цілісності шляхом примушування або погроз, регламентує ст. 33 Конвенції Ради Європи від 11.05.2011 р. «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [2]. З цього приводу резонно відмітили К.П. Задоя та Я.Г. Оленіна про розмежування в Конвенції понять переслідування та психологічне насильство: згідно зі ст. 33 міжнародного акту, формами психологічного насильства визначено примушування та погрози. Зміст положень науковців про розмежування цих понять такий: 1) переслідування являє собою загрозову поведінку, підпорядковану єдиній меті, якою є примушення особи боятися за свою безпеку (ст. 34 Конвенції); 2) психічне насильство може бути як багато-, так і одноактовим, тоді як переслідування завжди являє собою повторювану поведінку, тобто певну сукупність актів людської поведінки, об'єднаних спільною метою; 3) психічне насильство (за Конвенцією) обов'язково призводить до важкого порушення цілісності психіки людини. Переслідування повинно змушувати боятися за свою безпеку [3, с. 178]. На жаль, чинне законодавство не оперує поняттям «тяжке порушення цілісності психіки людини», у тому числі і відсутні критерії оцінки тяжкості такого порушення. Однак, висловимо думку, що поняття «переслідування» все-таки віднесено вітчизняним законодавцем до психологічного насильства правильно. Якщо

характеризувати переслідування як систематичне втручання в особистий простір людини, що несе загрозу для неї [4], порушення спокою, тривога, психологічний дискомфорт як наслідок цієї загрозливої поведінки – стани, які можуть засвідчити, що до особи застосовується психологічне насильство.

Як ми бачимо, психологічне насильство – це одна з форм придушення чи пригнічення особистості людини; форма впливу на думки, емоції, відчуття чи стан людини з метою заподіяти їй емоційну чи моральну шкоду. В сімейному середовищі джерелом впливу на емоційний стан людини виступає близька особа, причому це не завжди може бути чоловік; досить часто сімейним (моральним, емоційним) «тираном» може бути жінка як по відношенню до свого чоловіка чи батьків, так і до дітей.

В. Зубатенко характеризує психологічне насильство як вплив на близьку людину з метою встановити контроль за її поведінкою і ствердити свою владу над нею [5]. Воно виражається у вигляді заборон, агресії, контролю, засудження, погроз, приниження, ігнорування, дорікань, шантажу, лайки, маніпуляції, висміювання тощо. Загалом психологічним насильством, як зазначає В. Зубатенко, може бути будь-який словесний акт, спрямований на підриг психоемоційного стану людини. Дослідниця акцентує увагу на ознаці циклічності, яка відрізняє цей вид насильства від звичайного міжособистісного конфлікту, та розкриває три фази його розгортання: 1) загострення напруги; 2) безпосереднє насильство; 3) примирення, яка з часом знову переходить у першу фазу – наростання напруги. Завершальна фаза – примирення насправді може містити широсердне каяття насильника, яке поступово у систематичному повторюванні може перетворюватися на ще одну маніпуляцію [5].

Психологічне насильство поєднує види як прямого негативного психологічного впливу, так і, переважно, маніпулятивні, які несвідомо спонукають іншу людину до дій, що завдають їй шкоди [6, с. 24].

Можна зробити припущення, що психологічне насильство також є формою тиранії, яка виявляється у маніпулюванні думками, почуттями та ставленням іншої особи, пригніченні (подавленні) її емоцій, виклику переживань.

Отже, психологічне насильство як форма об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, характеризується вчиненням діяння, пов'язаним з впливом на психіку особи і спрямованим на виведення такої особи з психологічної рівноваги та/або порушення її психологічних меж. Психологічне домашнє насильство можна визначити як усвідомлене заподіяння членом сім'ї душевного болю іншому члену родини, зневажання (ігнорування, неприйняття) його почуттів, що може здійснюватися не

лише за допомогою вербальних засобів, а й виражатися у вмілому маніпулюванні.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2018, № 5, ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.

3. Задоя К. П., Оленіна Я. Г. Відповідність кримінального законодавства України положенням Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством 2011 року щодо переслідування. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 4. С. 177–179.

4. Перцева Т. О. Актуальні проблеми сімейного насильства : монографія / Перцева Т. О., Огоренко В. В., Кожина Г. М., Зеленська К. О., Носов С. Г., Терьошина І. Ф., Гненна О. М., Мамчур О. Й., Тимофеев Р. М., Шорніков А. В.; за заг. ред. проф. Т. О. Перцевої та проф. В. В. Огоренко. Дніпро, 2021. 188 с.

5. Зубатенко В. Нотатки про психологічне насильство. Гендер в деталях. 2017. URL: <https://genderindetail.org.ua/seasonopic/genderne-nasilstvo/zubatenko-134061.html>.

6. Артеменко А. С. Психологічне насильство над жінками як соціально-психологічний феномен [Текст] : магістер. робота / А.С. Артеменко ; науковий керівник А.В. Вертель. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2020. 94 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream>

Бондаренко Олена Григорівна,

доцент кафедри Правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, кандидат юридичних наук

РОЛЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Щоб досягти швидкого розвитку та позитивних трансформацій і зрушень у державі, потрібно максимально зменшити рівень корупції. Від рівня корупції, залежить перспектива не лише економічного зростання чи соціального добробуту наших громадян, а і міжнародний імідж України.